EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 23.07.1996
KOM(96) 364 slutlig

RAPPORT OM TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 17 I RÅDETS DIREKTIV OM SAMORDNING AV MEDLEMSSTATERNAS LAGAR RÖRANDE SJÄLVSTÄNDIGA HANDELSAGENTER (86/653/EEG)

(Framlagt av kommissionen)

RAPPORT OM TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 17 I RÅDETS DIREKTIV OM SAMORDNING AV MEDLEMSSTATERNAS LAGAR RÖRANDE SJÄLVSTÄNDIGA HANDELSAGENTER (86/653/EEG)

Denna rapport har sammanställts enligt artikel 17.6 i rådets direktiv 86/653/EEG om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter[1]. I artikel 17 i direktivet föreskrivs det att medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som behövs för att se till att handelsagenten får gottgörelse eller skadestånd efter det att agenturavtalet upphört att gälla.

Artikel 17 utgör en kompromiss mellan medlemsstaterna. Därför enades medlemsstaterna om att det skall vara möjligt att välja mellan ett system med gottgörelse eller ett system med skadestånd och att kommissionen skall förelägga rådet en rapport om de praktiska följderna av de olika lösningarna.

Denna rapport har sammanställts på grundval av de svar man fått i ett frågeformulär som skickats till bl.a. organisationer som företräder handelsagenter och huvudmän, handelskamrar, industriförbund och jurister som är specialiserade på kommissionslagen. Även medlemsstaternas myndigheter uppmanades att bidra med åsikter och erfarenheter.

DE TVÅ SYSTEMEN

1. Systemet med gottgörelse

Enligt systemet med gottgörelse har handelsagenten, efter det att avtalet upphört att gälla, rätt till gottgörelse, om och i den mån som han har skaffat huvudmannen nya kunder eller i betydande omfattning har ökat affärsvolymen med befintliga kunder och affärerna med dessa kunder fortsätter att ge huvudmannen ansenliga fördelar efter det att avtalet har upphört att gälla. Denna gottgörelse skall vara skälig med hänsyn till samtliga omständigheter och då särskilt handelsagentens förlust av provision på affärer med dessa kunder. Slutligen föreskriver direktivet att gottgörelsens storlek inte får överskrida ett belopp motsvarande en årlig ersättning beräknad med utgångspunkt från handelsagentens genomsnittliga årsersättning under de föregående fem åren. Om avtalet ingåtts inom de föregående fem åren, skall den maximala gottgörelsen beräknas med utgångspunkt från genomsnittet under perioden i fråga.

Gottgörelsen motsvarar de fortsatta fördelar som huvudmannen drar av handelsagentens insatser. Handelsagenten har emellertid erhållit provision endast under avtalstiden, vilket normalt återspeglar det goodwill-värde som har skapats åt huvudmannen. Av denna orsak är det kommersiellt berättigat att betala en gottgörelse för goodwill. En gottgörelse

[1] EGT nr L 382, 31.12.1986, s. 17.

betalas endast om handelsagenten har skaffat huvudmannen nya kunder eller ökat affärsvolymen med befintliga kunder. Om goodwill inte har skapats eller om det finns en grupp med kunder som inte är till nytta för huvudmannen, behöver ingen gottgörelse betalas ut. Således skall en huvudman inte vara tvungen att betala oskäliga gottgörelser.

Modell för systemet med gottgörelse var artikel 89b i tysk handelsrätt där det sedan 1953 föreskrivs att goodwill-gottgörelser skall betalas ut och där det finns omfattande rättspraxis för hur gottgörelsen skall beräknas. Denna rättspraxis borde kunna ge domstolarna i de andra medlemsstaterna ovärderligt stöd då de tolkar bestämmelserna i artikel 17.2 i direktivet.

För det första är det nödvändigt att avgöra om handelsagenten är berättigad till gottgörelse på basen av de omständigheter under vilka agenturavtalet upphört. En gottgörelse skall betalas ut då avtalet upphör att gälla utom under en av de omständigheter som beskrivs i artikel 18 i direktivet. Det är klart att en gottgörelse skall betalas ut då ett agenturavtal på viss tid upphör att gälla och i princip skall en gottgörelse eller en begränsad gottgörelse betalas ut om huvudmannen försätts i konkurs.

För det andra måste villkoren i artikel 17.2 a i direktivet uppfyllas, nämligen att handelsagenten antingen har skaffat huvudmannen nya kunder eller i betydande omfattning har ökat affärsvolymen med de befintliga kunderna. Vad gäller affärsvolymen med de tidigare kunderna försöker de tyska domstolarna fastställa om volymökningen är sådan att den ekonomiskt sett kan anses motsvara tillskottet av nya kunder. När det gäller nya kunder är det tillräckligt med ytterligare en ny kund. Men om handelsagenten har skaffat nya kunder som inte tillhör det geografiska territorium eller den bestämda kundkrets, för vilket han har rätt till provision, omfattas de inte av denna bestämmelse, då det inte innebär en förlust av en provision för vilken han är berättigad att få ersättning. Handelsagenten måste ha skaffat en ny kund och i detta hänseende är det väsentligt att handelsagenten aktivt har deltagit i förvärvandet. En ringa grad av medverkan är nog och det räcker med att handelsagenten enbart har bidragit till att skaffa en ny kund. Handelsagenten måste emellertid ha spelat en aktiv roll och därför är det inte automatisk tillräckligt enbart med en ny kund inom det bestämda geografiska territorium till vilket handelsagenten har ensamrätt.

För det tredje måste huvudmannen fortsättningsvis ha stora fördelar av dessa kunder efter det agenturavtalet upphör att gälla. Det förmodas att så är fallet även om huvudmannen säljer sin affärsverksamhet eller kundregister om det kan påvisas att köparen kommer att utnyttja kundregistret[2]. Om handelsagenten fortsätter att betjäna samma kunder med samma produkter, men för en annan huvudman, har handelsagenten inte rätt att försöka få gottgörelse[3]. Domstolen kan även beakta en minskning av omsättningen i huvudmannens företag. För det fjärde skall gottgörelsen vara skälig.

---

2 Mål 18 U 162/76 Oberlandesgericht Hamm, 14.3.1977.

3 Mål BB 605/60 Bundesgerichtshof, 25.4.1960.

Gottgörelsen skall beräknas på följande sätt:

Fas 1

a) I den första fasen utreds enligt artikel 17.2 a andra strecksatsen antalet nya kunder och i vilken omfattning affärsvolymen med befintliga kunder har ökat. Efter det att sådana kunder har fastställts, beräknas bruttoprovisionen för dem för de senaste 12 månaderna av agenturavtalet. Schablonersättningar kan inbegripas om de kan anses vara ersättning för nya kunder[4]. Särskilda omständigheter kan berättiga avvikelse från detta, till exempel om det är fråga om en lång introduktionsperiod.

b) Därefter görs en beräkning i år av hur länge affärerna med de nya kunderna och den tydligt ökade omfattningen av affärsvolymen med sådana gamla kunder (intensifierade kundrelationer) förmodas ge huvudmannen fördelar. Avsikten är att förutsäga hur länge de nya och intensifierade affärsförbindelserna troligen kommer att vara. Detta omfattar en värdering av marknadssituationen vid tidpunkten för avtalets upphörande och affärsområdet. Lägre försäljningssiffror efter det att avtalet upphör att gälla innebär inte automatiskt att gottgörelsen skärs ned i motsvarande grad då försäljningen kan ha minskat även till följd av sämre varukvalitet eller konkurrens[5]. Denna period är vanligtvis 2 - 3 år, men kan även uppgå till 5 år.

c) Följande faktor som skall beaktas är migrationstalet. Det är ett erkänt faktum att en del kunder så småningom går förlorade till följd av att de flyttar av naturliga skäl. Migrationstalet beräknas i procent av provisionen på årsbasis på basen av den i fråga varande agenturens speciella erfarenheter. Här förekommer en tydlig variation, men i ett fall ansåg Bundesgerichtshof att migrationstalet var 38 %[6].

d) Efter det minskas siffran för att man skall kunna beräkna nuvärdet med beaktande av höjda inkomster. Ett sådant beräkningssätt utgående från genomsnittliga räntesatser förekommer även inom andra rättskipningsområden.

Fas 2

I denna fas bedöms frågan om rimlighet enligt artikel 17.2 a andra strecksatsen i direktivet. I praktiken ändras loppet sällan av rimlighetsskäl. Följande faktorer beaktas:

- om handelsagenten har affärsförbindelser med andra huvudmän.

- Handelsagentens försummelse.

---

4 Mål VII ZR 194/63 Bundesgerichtshof, 15.2.1965.
5 Mål BB 227/70 Celle, 13.11.1969.
6 Mål VIII 94/93 Bundesgerichtshof, 23.2.1994.

- Storleken på handelsagentens ersättning. Till exempel, har huvudmannen nyligen minskat provisionssatsen då han ansett att handelsagentens inkomster blivit för höga eller har huvudmannen betalat handelsagenten ett betydande provisionsbelopp för affärer med kunder som handelsagenten inte har skaffat eller i vilka han inte medverkat. Eller har handelsagenten mottagit någon särskild ersättning för att upprätthålla en inventarieförteckning, speciell bonus för nya kunder, delkredereprovision, särskilda tillägg för mässor och utställningar eller extra ersättningar för underagenter. Hade han kostnader på grund av att han förlorade underagenter.

- Minskning av huvudmannens omsättning.

- Fördelens betydelse för huvudmannen.

- Pensionsavgifter som har betalats av huvudmannen.

- Förekomst av konkurrensklausuler. Det är klart att huvudmannen skall betala en högre gottgörelse för detta.

Fas 3

Summan som beräknats enligt fas 1 och 2 skall därefter jämföras med maximibeloppet enligt artikel 17.2 b i direktivet. Enligt den bestämmelsen får gottgörelsen inte överskrida ett belopp motsvarande en årlig ersättning beräknad med utgångspunkt från handelsagentens genomsnittliga årliga ersättning under de föregående fem åren och om avtalet ingåtts inom de föregående fem åren, skall gottgörelsen beräknas med utgångspunkt från genomsnittet av ersättningen under perioden i fråga. I praktiken är beräkningen av maximibeloppet snarare en sista rättelse än en metod för beräkning av gottgörelsen[7].

Då maximibeloppet beräknas omfattar ersättningen alla former av betalningar, inte endast provisioner, och baserar sig på alla kunder, inte endast nya eller intensifierade kundrelationer.[8] Om det sammanlagda beloppet enligt fas 1 och 2 är mindre än maximibeloppet skall detta belopp utbetalas, men om beloppet överskrider maximibeloppet skall maximibeloppet utbetalas. Det är ovanligt att maximibeloppet uppnås med undantag av de fall då handelsagenten har skaffat alla kunder eller största delen av dem.

Ett exempel på faserna 1 - 3:

Provision för nya kundrelationer eller intensifierade kundrelationer under de senaste 12 månaderna av agenturavtalet	50 000 ecu

7 Mål VII ZR 47/69 Bundesgerichtshof, 19.11.1970.

8 Mål VII ZR 23/70 Bundesgerichtshof, 3.6.1971.

Den beräknade varaktigheten för fördelar är
3 år med ett migrationstal på 20 %

År 1	50 000 - 10 000 =	40 000 ecu
År 2	40 000 - 8 000 =	32 000 ecu
År 3	32 000 - 6 400 =	25 600 ecu
	Sammanlagd förlorad provision	97 600 ecu

Omräkning till nuvärde t.ex. 10 %.
Detta belopp motsvarar den faktiska gottgörelsen. 87 840 ecu

Detta belopp kan justeras med tanke
på rimlighet (se fas 2).

En slutlig korrigering skall göras om
beloppet överskrider maximibeloppet
enligt artikel 17.2 b i direktivet.

Enligt artikel 17.2 c skall beviljandet av en gottgörelse inte hindra handelsagenten från att kräva skadestånd. Denna bestämmelse reglerar situationen då handelsagenten enligt nationell lagstiftning är berättigad att kräva skadestånd för kontraktsbrott eller om den uppsägningstid som föreskrivs i direktivet inte har iakttagits. Man har strävat efter att fastställa dessa bestämmelser i bilaga B.

Det visar sig alltså att metoden för beräkning av gottgörelsen är ytterst exakt och att den borde ge ett förutsägbart resultat. Huvudmännen borde därmed kunna fastställa riskerna på förhand och kunna känna sig relativt trygga när de sluter agenturavtal. Ur handelsagentens synpunkt gör tydligare rättigheter det enklare att motivera och yrka på skadestånd.

2. Systemet med skadestånd

Enligt artikel 17.3 i direktivet har handelsagenten rätt till ersättning för den skada han tillfogas som en följd av att hans affärsförbindelser med huvudmannen har upphört. En sådan skada skall anses ha uppstått i synnerhet när affärsförbindelserna upphör under förhållanden

- som berövar handelsagenten den provision som han skulle ha uppburit om man hade fortsatt att tillämpa agenturavtalet normalt samtidigt som huvudmannen dragit stora fördelar av handelsagentens insatser,

- eller som inte har tillåtit handelsagenten att amortera av de kostnader och utgifter som han har åsamkats vid fullgörandet av agenturavtalet på huvudmannens inrådan.

Det finns inget maximibelopp för skadeståndet.

Systemet med skadestånd grundar sig på fransk lagstiftning från år 1958 och hade som mål att ersätta handelsagenten för de förluster han hade åsamkats som en följd av att agenturavtalet upphört att gälla. I förhållande till systemet med gottgörelse i Tyskland har det i Frankrike utvecklats en rättspraxis om rätten till skadestånd och dess storlek. Olika domar i franska domstolar har motiverat en utbetalning av skadestånd med att det motsvarar de kostnader som handelsagentens efterträdare skulle ha för att köpa agenturen eller med att det motsvarar den tid det tar för handelsagenten att åter bygga upp en kundkrets istället för de kundrelationer han blivit tvungen att avstå från.

Enligt rättspraxis fastställs ersättningsnivån som det totala beloppet av provisionerna under de två senaste åren eller som det totala beloppet av två års provisioner, beräknade som ett genomsnitt för tre avtalsår i enlighet med allmänt handelsbruk. Men domstolarna kan enligt eget gottfinnande bestämma en annan ersättningsnivå om huvudmannen kan påvisa att handelsagentens förlust i verkligheten var mindre, till exempel om agenturavtalet varit i kraft endast en kort tid, eller om handelsagentens förlust är större till följd av handelsagentens ålder eller tjänstetid.

Ersättningen beräknas på grund av alla ersättningar, inte endast provisioner. Beräkningarna baserar sig på bruttobeloppet. Man gör ingen åtskillnad mellan gamla och nya kunder och särskilda provisioner tas med i beräkningen. Kostnader för intäktens förvärvande dras normalt inte av. Slutligen skall även utestående provisioner tas med i beräkningen.

Ersättningen motsvarar handelsagentens förlorade marknadsandel och hans förlust fastställs vid den tidpunkten. Således beaktas inte framtida omständigheter såsom t.ex. att huvudmannen upphör med verksamheten eller att handelsagenten fortsätter arbeta med samma kunder eller utvecklingen på marknaden. På samma sätt behöver handelsagenten inte göra en låg värdering av sin förlust.

Direktivet har ökat intresset för att kräva skadestånd när agenturavtalets uppsägningstid inte har iakttagits. Det beviljade beloppet motsvarar maximibeloppet för den uppsägningstid som inte iakttagits beräknat på de provisioner som erhållits under de två senaste åren eller den provision som erhållits under samma period föregående år.

Mer noggranna kommentarer till systemet i Frankrike finns i bilaga B.

SITUATIONEN I MEDLEMSSTATERNA

Alla medlemsstater har tillämpat direktivet och bilaga A med en förteckning över lagarna har bifogats denna rapport. Med undantag av Frankrike, Förenade kungariket och Irland har medlemsstaterna införlivat möjligheten till gottgörelse i den nationella lagstiftningen. Förenade kungariket har erbjudit parterna möjlighet till gottgörelse, men om möjligheten

inte utnyttjas, har handelsagenten rätt till skadestånd. Irland har inte tagit med någon valmöjlighet överhuvudtaget i sin lagstiftning och därför har kommissionen inlett förfaranden enligt artikel 169. Dessutom har kommissionen inlett överträdelseförfaranden mot Italien eftersom landet inte har införlivat artikel 17 i direktivet på rätt sätt. Närmare uppgifter om irländsk och italiensk lagstiftning återfinns i bilaga B.

I de flesta medlemsstaterna finns det ännu inte några domstolsbeslut, medan det i andra medlemsstater endast finns några få fall. Förklaringen till detta är att lagarna i de flesta medlemsstaterna fortfarande är mycket nya och endast gäller för agenturavtal som trätt i kraft sedan den 1 januari 1994. Dessutom är många agenturer i Frankrike och Tyskland, där det förekommit några fall, inte internationella till sin natur och lagen följer en djupt förankrad tradition.

Den andra orsaken till att det saknas inrapporterade fall är en tendens bland parterna att försöka nå en överenskommelse före domstolsförhandling. Handelsagenterna har inte alltid ekonomiska möjligheter att kräva skadestånd på rättslig väg och måste därför gå med på en förlikning. Dessutom avskräcker osäkerheten i samband med rättegångar som utan undantag hålls inom ett annat rättskipningsområde handelsagenten från att yrka på skadestånd genom alla rättsinstanser.

Fallen i Tyskland och Frankrike tyder på en kontinuitet inom rådande jurisdiktion i dessa länder. I Portugal där direktivet innebär en förändring av den tidigare situationen visar rättspraxis på att domstolarna har valt en annan linje än de tyska domstolarna genom att domaren direkt försöker tillämpa rimlighetsprincipen. I Italien, där det förekommit endast en dom enligt den nya artikeln 1751 i civilrätten har magistratsdomstolen i Viterbo gett utslaget att då det saknas kriterier för en beräkning av gottgörelsen i artikel 1751 i civilrätten, skall domstolen i stället tillämpa den gemensamma överenskommelsen. Den gemensamma överenskommelsen följer ett beräkningssystem som baserar sig på avtalstiden, inte på antalet nya kunder som handelsagenten har skaffat. Således har även de italienska domstolarna valt en annan linje än de tyska. Det rör sig emellertid om ett enda fall i de italienska domstolarna som ännu måste bekräftas. I Danmark har endast tre domar rapporterats. En fjärde dom har överklagats. De rapporterade fallen uppvisar en tendens att överta och följa tysk rättstillämpning.

Mot bakgrund av den relativt begränsade rättsliga behandlingen och ämnets natur har kommissionen då den utarbetat denna rapport velat utreda både den praktiska och den rättsliga situationen. Bilaga B innehåller närmare uppgifter om det rättsliga och praktiska läget.

Ingen medlemsstat förfogar över någon statistik. Handelsagenternas och mäklarnas internationella förbund (IUCAB) har nu börjat samla in uppgifter. Detta är positivt eftersom IUCAB borde kunna samla in ansenliga mängder information via sina medlemsorganisationer i medlemsstaterna och IUCAB har erbjudit sig att regelbundet presentera denna statistik för kommissionen. Myndigheterna i Portugal har också inrättat ett centralt system för insamling av information från alla domstolar om typen av fall samt utslagen i de enskilda fall som berör EG-rätt eller Luganokonventionen som naturligtvis även omfattar direktivet om handelsagenter.

AFFÄRSPRAXIS

Kommissionen ville klarlägga om direktivet och framför allt rätten till gottgörelse eller skadestånd lett till någon ändring i rådande affärspraxis. Vidare ville kommissionen också fastställa om de olika möjligheterna orsakat snedvridning av konkurrensen. Bristen på statistik gör det emellertid extra svårt att dra några slutsatser i detta hänseende.

På det hela taget ansåg kommissionen att det inte förkommit några förändringar av affärspraxis. Det fanns en del tecken på att huvudmännen hade övergått till återförsäljaravtal i Frankrike, Tyskland, Luxemburg och Belgien. Förklaringen kan delvis vara att då ett återförsäljaravtal rättsligt upphör att gälla, behöver huvudmannrn inte betala gottgörelse eller skadestånd, eller endast ett obetydligt sådant. I Förenade kungariket, Irland och Sverige rapporterades det att huvudmännen nu övervägde mycket noggrannare om ett agenturavtal var den lämpligaste affärsformen och därför följde en mycket försiktigare linje. Men i praktiken övergick huvudmännen inte alltid från agenturavtal till andra affärsformer.

Det förefaller som om reaktionen i Förenade kungariket har varit speciell. Innan bestämmelserna om genomförandet av direktivet trädde i kraft i Förenade kungariket sade huvudmännen upp sina agenturavtal och förhandlade på det hela taget om nya avtal. Men i vissa fall slöts inga nya agenturavtal eller alternativt anställdes handelsagenterna som arbetstagare. Detta återspeglar den fundamentala förändring som direktivet framkallade vad avser lagstiftningen i Förenade kungariket och huvudmännens rädsla för det okända. Det är för tidigt att avgöra om man i Förenade kungariket kommer att avstå från agenturavtal för gott.

Enligt fransk lagstiftning och praxis uppgår skadestånd i de flesta fallen till 2 års provision, vilket är dubbelt så mycket som det lagliga maximibeloppet enligt möjligheten till gottgörelse. Det är klart att detta gör det mycket dyrare att utse en handelsagent i Frankrike enligt fransk lagstiftning. Detta har lett till att en del huvudmän, då de utser en handelsagent i Frankrike, försöker tillämpa en annan lagstiftning än fransk eller helt undviker att sluta agenturavtal. Det finns inga belägg för utbredda problem eller någon omfattande snedvridning av handeln i de medlemsstater som systemet med gottgörelse och de som har valt systemet med skadestånd.

HUVUDMÄNNENS OCH HANDELSAGENTERNAS REAKTIONER

Helt allmänt kan man säga att handelsagenterna har reagerat positivt på direktivet då de anser att det har förbättrat deras rättigheter. Så är fallet i Danmark, Finland, Förenade kungariket, Irland, Luxemburg, Sverige och Österrike. Franska handelsagenter förhåller sig positivt till systemet med skadestånd i Frankrike och vill inte ha några ändringar.

Huvudmännens reaktioner på direktivet är delade. I viss utsträckning förhåller sig huvudmännen negativt till förändringen eftersom de nu måste bevilja handelsagenterna utökade rättigheter. Vissa huvudmän är skeptiska, inte därför att de är motvilliga att betala ut en gottgörelse då ett avtal upphör att gälla, utan därför att de ogillar det otydliga systemet. Franska huvudmän förefaller att stödja systemet med skadestånd och har inte opponerat sig mot det.

Det finns ingen tendens bland handelsagenter eller huvudmän i de medlemsstater som har infört möjligheten med gottgörelse att föredra något annat system. I Förenade kungariket där parterna kan välja att betala gottgörelse, framträder inga tydliga preferenser även om de flesta avtal inte innehåller någon bestämmelse om gottgörelse. Det är fortfarande oklart för huvudmännen var skillnaden mellan de två systemen ligger. Det finns en viss grad av intresse för gottgörelse bland huvudmännen på grund av den övre gränsen, men andra huvudmän föredrar systemet med skadestånd eftersom handelsagenten måste påvisa en verklig förlust.

SVÅRIGHETER

Ett antal svårigheter har uppstått vad avser artikel 17 i direktivet.

1) Tolkningssvårigheter

Många kommentatorer och jurister har påpekat att artikel 17 är oklar och vag, vilket leder till svårigheter då de försöker ge kunder råd om omfattningen av handelsagentens rättigheter då ett agenturavtal upphör att gälla. Sådana synpunkter framlades framför allt i Danmark, Förenade kungariket, Irland, Italien, Spanien och Sverige.

a. Gottgörelse

Vad avser möjligheten till gottgörelse finns det i vissa medlemsstater en tendens att förlita sig på maximibeloppet, medan maximibeloppet enligt det tyska systemet, vilket låg till grund för direktivet, inte har någon betydelse för metoden för beräkning av gottgörelsen. Det används endast i slutet av förfarandet som ett sista medel till rättelse. I vissa medlemsländer har man försökt att fastställa ett rimligt belopp med beaktande av många olika varierande faktorer, vilket inte heller det är samma linje som följs av de tyska domstolarna. Danmark och Österrike förefaller att följa den tyska modellen men i Österrikes fall når man ofta maximibeloppet, medan det ytterst sällan nås i Tyskland utom i de fall då handelsagenten har skaffat alla kunder.

I Italien förefaller det för närvarande som om det tidigare systemet fortfarande tillämpas även om en ny lag har trätt i kraft. Detta antagande bekräftas av utslaget i målet Pretura Viterbo där domstolen ansåg att bestämmelsen i artikel 1751 i Italiens civilrätt, som är en tillämpning av artikel 17.2 i direktivet, är så oklar vad avser metoden att beräkna

gottgörelsen att domstolen tillämpade den gemensamma överenskommelsen. Metoden för beräkning enligt den gemensamma överenskommelsen motsvarar inte den tyska modellen, utan baserar sig på den avtalstid, den provisionssats och de procentenheter som fastställts i den gemensamma överenskommelsen.
Sålunda verkar det som om det finns olika tolkningar. Visserligen är rättstillämpningen vad avser artikel 17 i domstolarna i medlemsländerna förutom i Tyskland, fortfarande mycket begränsad.

b. Skadestånd

Vad gäller möjligheten till skadestånd har detta system tydligen inte gett upphov till tolkningssvårigheter i Frankrike där tidigare rättstillämpning har fortsatt att gälla. Men i Förenade kungariket där man utnyttjat möjligheten till skadestånd, eftersom parterna inte kan välja alternativ, har man närmat sig ärendet på ett helt annat sätt. I detta skede finns det ännu inte någon rättspraxis i Förenade kungariket men i praktiken försöker parterna tillämpa principerna i Common Law. Dessa principer står i direkt motsatsförhållande till den väletablerade metoden för beräkning av skadestånd i Frankrike. Det engelska systemet beaktar till exempel den framtida utvecklingen efter det agenturavtalet upphört att gälla, vilket leder till att den part som åsamkats förluster måste kunna påvisa det. I Frankrike har däremot omständigheterna efter det att agenturavtalet upphör inte någon betydelse för skadeståndets storlek. Enligt fransk lag är standardersättningen två års provisioner, vilket motsvarar kostnaden för att köpa en agentur eller den tid det tar för handelsagenten att åter bygga upp en kundkrets. Det är svårt att inse hur domstolar i Förenade kungariket skulle kunna nå upp till detta belopp. Det beror utan tvivel på det tidigare rättslaget i Förenade kungariket där agenturavtal kunde avslutas utan ersättning efter en viss uppsägningstid. Det har naturligtvis påverkat affärspraxis. Det fanns inget egentligt goodwill-begrepp förknippat med en agentur i vilken handelsagenten var delaktig. Det är inte möjligt att förutspå hur domstolarna i Förenade kungariket kommer att tolka direktivet, men det förefaller sannolikt att de kommer att beakta befintliga principer i Common law.

Samma svårigheter kommer troligen att uppstå i Irland om Irland väljer möjligheten till skadestånd.

c. Följder av det oklara läget

Tolkningssvårigheterna har påverkat handelsagenternas och huvudmännens reaktioner på direktivet. För båda parter har det inneburit att de använt mer tid för förhandlingar eftersom rättigheterna och deras omfattning inte är klart fastställda. Ingendera part drar nytta av detta. Dessutom har det lett till att olika stora belopp beviljats. Osäkerhet och meningsskiljaktigheter orsakar också en ovilja att inrätta agenturer och utgör ett hinder för huvudmän som vill arbeta med handelsagenter i andra medlemsstater. Det är viktigt att direktivet tolkas enhetligt och ger upphov till förutsägbara och tydliga resultat.

2) Handelsagenternas ställning

Direktivet har lett till en förbättring av handelsagenternas ställning gentemot sina huvudmän. Trots det förefaller det som om handelsagenterna inte alltid har möjlighet att till fullo yrka på sina rättigheter då de saknar resurser för att vidta rättsliga åtgärder. Detta är ett allmänt problem och gäller inte uttryckligen enbart detta direktiv. Möjliga botemedel behandlas inte inom ramen för denna rapport. Kommissionen anser emellertid att ett klargörande av bestämmelserna i direktivet och beräkningsmetoder är till nytta för [8]handelsagenterna och gör det lättare för dem att driva igenom sina krav.

3) Val av lag

Slutligen har man stött på vissa problem i fråga om klausuler om val av lag i avtal och försök har gjorts att undvika tillämpning av vissa lagar genom klausuler om val av lag eller behörighetsklausuler. I direktivet fastställs inte några bestämmelser om internationell civilrätt. Därmed har parterna frihet att välja vilken lag som skall gälla för agenturavtalet, med förbehåll för bestämmelserna i Romkonventionen från 1980 om tillämplig lag på avtalsförpliktelser. Kommissionen anser att artiklarna 17 och 18 i direktivet är obligatoriska bestämmelser och därmed är domstolarna i medlemsstaterna behöriga att behandla tvisten enligt Romkonventionen 1980 och därigenom kan de säkerställa att direktivet tillämpas. Brysselkonventionen 1968 om domstolars behörighet att avgöra, erkänna och verkställa privaträttsliga och kommersiella ärenden ger också stöd för att en domstol i en medlemsstat har domsrätt så länge det gäller gemenskapsmål och handelsagenten är verksam inom EG[9] . Sålunda förefaller det inte finnas något behov av att ändra direktivet i detta hänseende.

SLUTSATS

Kommissionen konstaterar att de flesta medlemsstaterna har valt möjligheten med gottgörelse och att handelsagenter och huvudmän i dessa medlemsstater har understött detta beslut. Direktivet har angett en övre gräns för gottgörelsen, men ger inte några klara riktlinjer till en metod för beräkning av gottgörelsen. En klar och exakt metod för beräkning av gottgörelsen skulle leda till större rättslig klarhet, vilket båda parter skulle dra nytta av. Vad gäller ersättningsalternativet som valts i Frankrike, tycks det inte ha orsakat några problem för handelsagenter och huvudmän i Frankrike. I Frankrike är ersättningsnivån helt allmänt mycket högre än nivån för gottgörelse. Tillämpningen i Förenade kungariket där parterna har möjlighet att välja system har lett till osäkerhet, särskilt då ingetdera av de två alternativen är känt för det brittiska rättsliga systemet.

---

9 Arcado Sprl mot Haviland SA Mål 9/87, REG 1988, 1539, domstolen beslöt att skadeståndsanspråk till sin natur är en avtalsfråga och därför tillämpades artikel 5.1 i Brysselkonventionen 1968, vilket erbjöd en möjlighet till ytterligare basis för jurisdiktion.

I detta skede finns det mycket litet rättslig erfarenhet av direktivet. Mot bakgrund av den information som samlats in förefaller det vara nödvändigt att utforma artikel 17 klarare. Det är fortfarande för tidigt att dra några långt gående slutsatser. Kommissionen anser att denna rapport, som ger utförliga uppgifter speciellt om metoden för beräkning av gottgörelsen såsom den beräknas i Tyskland, gör artikel 17 i direktivet klarare och därigenom borde den göra det lättare att tolka artikel 17 i direktivet på ett enhetligt sätt.

BILAGA A

FÖRTECKNING ÖVER MEDLEMSSTATERNAS LAGAR OM GENOMFÖRANDE AV DIREKTIVET OM HANDELSAGENTER (86/653/EEG)

Slutdatum för genomförande: 31.12.89
(Förenade kungariket och Irland: 31.12.93)
(Italien, beträffande artikel 17: 31.12.92)

1. Belgien

Lag av den 13 april 1995
offentliggjord i Moniteur Belge av den 2.6.1995, s. 15621
ikraftträdande: 12.6.1995

2. Danmark

Lag nr 272 av den 2 maj 1990
offentliggjord i Lovtidende A. 1990 s. 922
ikraftträdande: 4.5.90
tillämpning på gällande avtal: 1.1.92

3. Tyskland

Lag av den 23 oktober 1989
offentliggjord i Bundesgesetzblatt 1989 I 1910
ikraftträdande: 1.1.90
tillämpning på gällande avtal: 1.1.94

4. Grekland

Presidentförordning nr 219 av den 18 maj 1991
offentliggjord i grekiska regeringens officiella tidning nr 81 av den 30 maj 1991 och nr 136 av den 11 september 1991, ändrad genom kungörelserna nr 249/93, 88/94 och 312/95.
ikraftträdande: 30.5.1991
tillämpning på gällande avtal: 1.1.94

5. Spanien

Lag nr 12/1992 av den 27 maj 1992
offentliggjord i BOE nr 129 av den 29 maj 1992
ikraftträdande: 19.6.1992
tillämpning på gällande avtal: 1.1.94

6. Frankrike	Lag nr 91-593 av den 25 juni 1991 offentliggjord i franska republikens officiella tidning 17.6.1991 s. 8271 ikraftträdande: 28.6.1992 förordning 92-506 av den 10 juni 1992 offentliggjord i Frankrikes officiella tidning 12.6.1992 s. 7720 ikraftträdande: 1.1.1994 tillämpning på gällande avtal: 1.1.94
7. Irland	Statutory Instrument: SI N° 33, 1994 av den 21.2.1994 ikraftträdande: 1.1.1994 tillämpning på gällande avtal: 1.1.94
8. Italien	förordning nr 303 av den 10 september 1991 offentliggjord i Gazetta ufficiale nr 57 av den 20 september 1991. ikraftträdande: 1.1.1993 tillämpning på gällande avtal: 1.1.94
9. Luxemburg	Lag av den 3 juni 1994 offentliggjord i Memorial A-N° 58 av den 6 juli 1994, s. 1088 tillämpning på gällande avtal: 1.1.94
10. Nederländerna	Lag av den 5.7.89 offentliggjord i Staatsblad 1989 n° 312 ikraftträdande: 1.11.89 tillämpning på gällande avtal: 1.1.94 återantagen genom lag nr 374/1993 som artiklarna 400-445 i avdelning 7 i Burgelijk Wetboek
11. Österrike	Lag av den 11 februari 1993 offentliggjord i Bundesgesetzblatt 88 ikraftträdande: 1.3.1993 tillämpning på gällande avtal: 1.1.1994

12. Portugal

Förordning nr 178/86 av den 3 juli 1986
offentliggjord i Diário da República, I série, s. 1575
ikraftträdande: 2.8.86
tillämpning på gällande avtal: 2.8.86
ändrad genom lag nr 118/93 av den 13 april 1993 offentliggjord i Diário da República nr 86 s. 1818 av den 13 april 1993
tillämpning på gällande avtal: 1.1.94

13. Finland

Lag nr 417 av den 8 maj 1992
offentliggjord i författningssamlingen 14.5.1992
ikraftträdande: 1.11.1992
tillämpning på gällande avtal: 1.1.1994

14. Sverige

Lag nr 351 av den 2 maj 1991
ikraftträdande: 1.1.1992
tillämpning på gällande avtal: 1.1.1994

15. Förenade kungariket

Statutory Instrument SI 1993 nr 3053 av den 7 december 1993
och SI 1993 nr 3173 av den 16 december 1993
ikraftträdande: 1.1.94
tillämpning på gällande avtal: 1.1.1994
Nordirland:
Statutory Rules of Northern Ireland 1993 n° 483 av den 17 december 1993
ikraftträdande: 13.1.1994
tillämpning på gällande avtal: 13.1.1994

BILAGA B

BELGIEN

Lagen om handelsagenter trädde i kraft först den 12 juni 1995. Därför har domstolarna ännu inte avgjort några mål med anledning av den nya lagen.

I artikel 20 i lagen har rätten till goodwill-gottgörelse införts. Innan den nya lagen stiftades hade de belgiska domstolarna i sina huvudbeslut förkastat rätten till goodwill-gottgörelse eftersom good-will ansågs mer förknippad med huvudmannen än med agenten. Därför har den nya lagen medfört en viktig ändring i lagstiftningen.

Lagen innehåller inga riktlinjer om hur gottgörelsen skall beräknas, med de flesta kommentatorerna hävdar att det är domarens sak att fastställa summan med beaktande av olika omständigheter, såsom provisionens storlek under de sista avtalsåren, kundutvecklingen, i vilken omfattning huvudmannen kommer att fortsätta göra vinster, avtalsförhållandenas varaktighet, huvudmannens engagemang, befintligheten av en pension som finansieras av huvudmannen eller huruvida agentens avtal med huvudmannen är hans enda representation. En författare har i synnerhet förlitat sig på den tyska beräkningsmetoden.

Utövande belgiska jurister ansåg att hänsyn måste tas till lagen om handelsagenter och till de tyska erfarenheterna. Enligt lagen av den 3 juli 1978 om handelsagenter beräknas dock gottgörelsen på basis av 3 månaders lön för en handelsagent som har representerat samma huvudman mellan ett och fem år. Denna period förlängs med en månad för varje ytterligare fem avtalsår.

Enligt artikel 18.3 i den belgiska lagen är det möjligt att för försummad upppsägningstid yrka skadestånd, som uppgår till den förlorade provisionen i överensstämmelse med den beräkningsmetod som fastställs i denna artikel.

Slutligen kan enligt artikel 21 i den belgiska lagen en agent som är berättigad till gottgörelse dessutom yrka skadestånd för den skada han faktiskt lidit. Det framgår inte under vilka omständigheter detta kan betalas och huruvida rätt till gottgörelse automatiskt medför rätt att begära skadestånd. Enligt kommissionens åsikt strider denna sistnämnda tolkning mot artikel 17.1 i direktivet eftersom effekten av en sådan tolkning vore den att två alternativ skulle gälla kumulativt.

DANMARK

I och med att direktivet genomfördes i Danmark och rätten till gottgörelse infördes genom kapitel 25 i lag nr 272 av den 2 maj 1990, gavs en ny rättighet som inte fanns enligt den tidigare lagen.

Hittills har endast tre domar inrapporterats[9]. I fallet Lope Handel ålades huvudmannen att betala förlusterna för underlåtenhet att iaktta den avtalade uppsägningstiden och att i gottgörelse betala ett års provision för de nya kunder som agenten värvat för huvudmannens räkning. Det bevisades att de nya kunderna förlorades ett år efter att agenturavtalet utlöpt. I fallet S&L ålades huvudmannen att betala gottgörelse till maximalt belopp. Det bevisades att praktiskt taget alla kunder hade värvats av agenten. I fallet Cramer upptäckte rätten att ett avsevärt antal kunder var engångskunder som huvudmannen inte kunde vänta sig att göra vidare affärer med. Huvudmannen ålades att i gottgörelse betala 150 000 DKK. Som jämförelse kan nämnas att det maximala beloppet hade varit 400 000.

I praktiken begär agenterna uppenbarligen maximalt belopp, medan huvudmännen försöker förhandla ner siffran. Trots att det inte är regel finns det för närvarande ingen tendens till att betala det maximala beloppet. Beräkningarna ser ut att följa den tyska modellen.

Vad gäller andra medlemsstater finns ingen användbar statistik.

Med paragraf 6 i lagen införs direktivets artikel 17.2 c och fastställs att om en agent eller huvudman försummar sina skyldigheter gentemot motparten , är motparten berättigad till ersättning för den skada han lider.

TYSKLAND

I artikel 89 b i Handelsgesetzbuch fastställs agenternas rätt till gottgörelse. Beräkningssättet fastställs i själva rapporten.

---

9 Lope Handel mot GE Lighting (Handelsrätten i Köpenhamn 25.9.1995); S&L mot Eskimo (High Court, Western Division 14.11.1995); Cramer mot B&B (Handelsrätten i Köpenhamn 15.12.1995).

I praktiken ser det ut som om inget har förändrats i Tyskland vad gäller sättet att beräkna gottgörelse efter det att direktivet införlivades i Tyskland, eftersom bestämmelsen om gottgörelse i direktivet inte krävde någon ändring i tysk lagstiftning. Den förändring som noterades av industrin var i förhållande till avtal med andra EU-länder, vilka före direktivet inte berättigade till gottgörelse.

GREKLAND

Genomförandet av direktivets artikel 17 genom artikel 9 i presidentförordning 219 av den 18 maj 1991 överensstämde inte med direktivet, i synnerhet eftersom det inte genomförde den andra strecksatsen i artikel 17.2 a, enligt vilken gottgörelsen skall vara skälig. Grekland har efter brevväxling med kommissionen 1995 infört en ny lag, som genomför artikel 17.2 a.

Enligt artikel 9.1 c hindrar inte rätten att begära gottgörelse en agent från att begära skadestånd enligt civillagen. Skadestånd kan betalas och fastställas beroende på om det är fråga om ett tidsbestämt avtal eller ett avtal på obestämd tid.

En agent får också anhålla om skadestånd för underlåtenhet att lämna meddelande.

SPANIEN

I artikel 28 i lag nr 12/1991 av den 27 juni 1995 föreskrivs om betalning av gottgörelse. I artikel 29 i lagen föreskrivs om tilldömandet av skadestånd om huvudmannen ensidigt bryter ett agenturavtal som ingåtts på obestämd tid. Direktivet har fyllt ett tomrum i spansk lagstiftning, eftersom det före lagen om genomförande av direktivet inte fanns någon särskild lag om handelsagenter eller agenturavtal. Artikel 29 gäller dock inte endast avtalsbrott och därför har Spanien uppenbarligen genomfört båda alternativen i direktivets artikel 17, om inte domstolen tolkar tillämpningsområdet för artikel 29 snävt.

Eftersom lagen trädde i kraft så nyligen saknas rättspraxis inom detta område. Den rättspraxis som föregick den nya lagen kan ha betydelse i framtiden eftersom vissa av principerna kan bli riktgivande för kommande rättsskipning vid de spanska domstolarna.

Enligt den gamla lagen var det också möjligt att yrka både skadestånd och goodwill-gottgörelse, och agenterna brukade kumulera båda yrkandena. Skillnaden mellan de båda gottgörelserna suddades ibland ut i praktiken. Högsta domstolen har upprepade gånger erkänt möjligheten till att få goodwill-gottgörelse. Domaren ges en omfattande beslutanderätt att fastställa gottgörelsen, och i allmänhet beräknas den på agentens inkomster[10]. Vad gäller skadestånd beaktade domstolarna ett antal olika omständigheter för att kunna fatta beslut, innefattande den senaste provisionens storlek, aktivitetens art, prestigeförlust och huruvida avtalet var med ensamrätt eller inte[11].

Slutligen skall skadestånd betalas för underlåtenhet att iaktta föreskriven uppsägningstid. Skadeståndet motsvarar den provision agenten hade fått, om uppsägningstiden hade iakttagits[12].

Trots de domar som fällts är det dock svårt att dra allmänna slutsatser, i synnerhet som gottgörelsen i Spanien fastställs efter förhöret och beslutet inte offentliggörs.

FRANKRIKE

Till skillnad från många andra medlemsstater har direktivet inte medfört någon grundläggande förändring av den tidgare gällande lagen i Frankrike. Enligt artikel 12 i lag nr 91/593 av den 25 juni 1991, fortsätter fransk lagstiftning att medge rätt till kompensation när ett agenturavtal upphör. Förändringen gäller de omständigheter under vilka ersättning skall betalas och inte beräkningssättet. Rätten till gottgörelse gäller för närvarande om ett avtal inte förlängs och om agenten säger upp avtalet på grund av ålder, sjukdom eller svaghet eller på grund av dödsfall.

Gottgörelsen beräknas som tidigare enligt rättspraxis, eftersom varken den gamla eller den gällande lagen fastställer beräkningssättet. I de flesta fallen uppgår gottgörelsen till två års bruttoprovision, som beräknas utifrån agentens genomsnittliga ersättning under de tre föregående åren eller den totala summan av de två senaste årens provision. Detta gottgörelsebelopp har blivit det sedvanliga och fastställs genom domstolsbeslut där den nya lagen tillämpas[13].

Gottgörelsen beräknas inte endast på provisionen utan på all ersättning, och grundar sig på bruttobeloppet. Ingen skillnad görs mellan gamla och nya kunder och den innefattar särskild provision. Det finns ingen praxis att dra av kostnader för konsultarvoden.. Slutligen måste utestående provisioner också beaktas när gottgörelsen beräknas.

---

10 Högsta domstolens domar av den 22 mars 1988 och den 19 september 1989.

11 Domar av appellationsdomstolen i Lugo 4.6.1994, appellationsdomstolen i Valencia 14.7.1993 och appellationsdomstolen i Barcelona 30.1.1995.

12 Högsta domstolens dom 19.9.1989.

13 Se t.ex.: Appellationsdomstolen i Toulouse 20.12.1994, Les Annonces de la Seine, nr 39, 1.6.1995, s. 28; appellationsdomstolen i Dijon, 16.6.1994 Les Annonces de la Seine, nr 39, s. 26; appellationsdomstolen i Paris, 17.1.1995, Les Annonces de la Seine 1.6.1995, nr 39 s. 8.

Gottgörelsen representerar den del av marknaden som gått förlorad för agenten och hans förlust fastställs vid denna tidpunkt. I överensstämmelse med detta beaktas inte kommande händelser, som t.ex. att huvudmannen upphör med sin verksamhet, att agenten fortsätter arbeta med samma kunder eller utvecklingen på marknaden. Det krävs inte heller att agenten skall minimera sin förlust.

De franska domstolarna tilldömer inte betalning av två års bruttoprovision som kompensation, om det kan bevisas att den förlust agenten lidit är mindre t.ex. på grund av avtalets korta giltighetstid. Likaså gäller att nivån kan höjas om t.ex. den förlust en agent lidit är större på grund av hans ålder eller agenturavtalets längd.

Direktivet har medfört ett större intresse för yrkande av skadestånd för underlåtenhet att iaktta föreskriven uppsägningstid. Det belopp som indrivs är det högsta under den icke iakttagna uppsägningstiden, beräknat på provisionen för de två senaste åren eller provisionen för samma period föregående år.

IRLAND

Irland har inte genomfört denna bestämmelse och därför är agenter berättigade varken till ersättning eller gottgörelse. Enligt Common law kan en agent yrka skadestånd för avtalsbrott. I fråga om avtal för viss tid möjliggör detta för agenten att, villkorat av agentens skyldighet att minimera sin förlust, yrka den provision han skulle ha fått till avtalets utgång. Detta är likväl inte tillräckligt för att genomföra direktivet. I fråga om avtal på obestämd tid gäller yrkandet oftast ersättning under den uppsägningstid som skall iakttas. Utöver detta kan agenten dessutom, i bägge fallen, yrka gottgörelse för den ekonomiska förlust han lidit till följd av avtalsbrottet.
Hittills har inga fall inrapporterats.

ITALIEN

Italien ändrade artikel 1751 i civilrätten genom artikel 4 i förordning nr 303 av den 10 september 1991 för att införa det gottgörelsesystem som fastställs i direktivet. Kommissionen anser dock att Italiens genomförande av bestämmelsen är felaktigt, eftersom Italien har behandlat de två strecksatserna i artikel 17.2 a i direktivet som alternativa förutsättningar medan de i själva verket är kumulativa. I överensstämmelse med detta har kommissionen inlett ett överträdelseförfarande.

Det verkar som om det gamla systemet med gemensamma överenskommelser fortsätter att vara tillämpligt. Enasarco-avtalet av den 30 oktober 1992 bifölls både av huvudmännen och de organisationer som företräder agenterna. Därigenom har de facto de kriterier återinförts som var tillämpliga enligt den tidigare gällande texten i artikel 1751.

I sin dom av den 1 december 1994 tillämpade tingsrätten i Viterbo den gemensamma överenskommelsen. Domstolen ansåg att artikel 1751 i civilrätten inte kunde tillämpas i praktiken, eftersom den inte uppställer några kriterier för beräkning av gottgörelsen förutom i fråga om maximalt belopp. Följaktligen ansåg domstolen det lämpligt att tillämpa den gemensamma överenskommelsen. Domstolen konstaterade också att omständigheterna i artikel 1751 inte var avsedda för beräkning av gottgörelsen, utan för fastställande av huruvida en gottgörelse var berättigad, om åtminstone en av omständigheterna förelåg. Vidare ansåg domstolen att arbetsmarknadens parter för att undvika praktiskt olösbara problem klokt nog hade ersatt den gamla gemensamma överenskommelsen och därigenom möjliggjort den praktiska tillämpningen av artikel 1751 i civilrätten. I det här skedet står det inte klart om detta beslut kommer att följas.

Systemet med en gemensam överenskommelse grundar sig på provisionernas storlek och agenturavtalets längd samt de fastställda procentandelar som bestämts i överenskommelsen.

Enligt den gemensamma överenskommelsen erhåller agenten i de flesta fall ett belopp som är mycket lägre än det maximala belopp som föreskrivs i direktivet.

LUXEMBURG

Luxemburgs lag av den 3 juni 1994 om genomförande av direktivet är tillämplig på samtliga avtal ingångna före den 1 januari 1994 och likaså på avtal som ingåtts efter sistnämnda datum. I artikel 19 föreskrivs att gottgörelse skall betalas när ett avtal upphör. Med den nya lagen infördes en rättighet som inte fanns enligt den tidigare gällande lagen. Det är därför inte förvånande att det inte finns några domslut om detta. De som hördes i frågan ansåg också att det var för tidigt att utveckla en teori om hur lagen skulle tolkas.

I artikel 23.1 fastställs rätten till skadestånd för underlåtenhet att iaktta föreskriven uppsägningstid och i artikel 23.2 föreskrivs om skadestånd som skall betalas för allvarligt avtalsbrott. I artikel 24 fastställs att detta uppgår till ett belopp som motsvarar den ersättning som skulle ha betalts under perioden mellan avtalsbrottet och avtalets regelmässiga utgång. För att detta belopp skall kunna beräknas måste hänsyn tas till de tidigare provisionsnivåerna och till andra väsentliga omständigheter. Detta belopp kan sänkas om domaren anser det vara för högt under rådande omständigheer.

NEDERLÄNDERNA

I artikel 7:442 i civilrätten föreskrivs om gottgörelse som skall betalas när ett agenturavtal löper ut. Enligt artikel 7:439 skall skadestånd betalas för underlåtenhet att iaktta föreskriven uppsägningstid och artiklarna 7:440 och 7:441 föreskriver om skadestånd som skall betalas för avtalsbrott. Detta täcker perioden från den faktiska

utgången av ett avtal till det datum då agenturavtalet hade löpt ut om uppsägningstiden hade iakttagits. Detta belopp motsvarar den ersättning som skulle ha betalats och grundar sig på den provision som betalats före avtalets utgång och andra väsentliga omständigheter. Domaren kan sänka beloppet om han anser att det är för högt med beaktande av omständigheterna i fallet. Enligt artikel 7:441.3 kan parten i stället för beloppet enligt artikel 7:441.1 och 7:441.2 anhålla om kompensation för den skada han faktiskt lidit, och bevisbördan vilar på honom.

Inga fall om tillämpning av den nya lagen har ännu inrapporterats, och ingen statistik föreligger heller.

ÖSTERRIKE

Den österrikiska lagen av den 11 februari 1993 trädde i kraft den 1 mars 1993. Enligt artikel 24 har en agent rätt till gottgörelse. Hittills har inga fall inrapporterats om gottgörelse eller skadestånd som skall betalas vid uppsägning av ett agenturavtal enligt 1993 års lag. Direktivet har lett till en ändring i den tidigare lagen och i synnerhet till en fördubbling av maximigränsen. Därför erbjuder tidigare rättspraxis inga användbara riktlinjer. Enligt den gamla lagen fanns det en avvikande sänkning av den övre ersättningsgränsen motsvarande totalbeloppet av ett års provision beräknad som ett årsmedeltal för de senaste tre åren enligt avtalsförhållandets längd.

I praktiken verkar det som om handelsagenterna beräknar gottgörelsen på basis av de genomsnittliga inkomsterna under de senaste fem åren med beaktande av kundfluktuationerna genom beräkning av en avvikande inkomst under fem år. I de flesta fall överskrider detta den övre gräns som lagen föreskriver. Med detta som utgångspunkt förhandlar parterna för att nå en skälig överenskommelse. Beräkningssättet grundar sig på de tyska erfarenheterna.

Det ansågs för tidigt att göra någon bedömning om gottgörelsens genomsnittliga nivå. Yrkande på skadestånd eller uppfyllande av avtalet kan framställas om en part säger upp avtalet i förtid utan giltigt skäl enligt artikel 23. Artikel 23 är också tillämplig på brott mot artikel 21, som reglerar uppsägningstider. Alla andra yrkanden som gäller skadestånd behandlas i överensstämmelse med bestämmelserna i civillagen och handelslagen.

PORTUGAL

Portugal antog 1986 en lag som i stor utsträckning följde direktivförslaget och som i artikel 33 tog in rätten till gottgörelse. Lagen trädde i kraft den 2 augusti 1986. Den har ändrats genom artiklarna 33 och 34 i förordning nr 118/93 för att den portugisiska lagen skall överensstämma med artikel 17 i direktivet.

I Portugal har flera domar fällts[14]. Domstolarna har beräknat gottgörelserna med beaktande av betydelsen av nya kunder, den ökade utvecklingen av befintliga kunder, fördelarna för huvudmannen efter det att ett avtal utlöpt samt provisionsförlusten för agenten. Domstolarna betraktar gottgörelsen som en kompensation till agenten för huvudmannens vinster vid avtalets utgång med de kunder agenten har värvat.

Enligt artikel 32 i lagen och artiklarna 562-572 i civillagen finns det också en rätt att få gottgörelse för skada som lidits av avtalsbrott. I artikel 29 föreskrivs särskilt om skadestånd för underlåtenhet att iaktta föreskriven uppsägningstid eller alternativt om skadestånd för försummelse att göra vederbörlig uppsägning. Agenten kan, som alternativ till skadestånd, begära ett belopp som beräknas på grundval av den genomsnittliga ersättningen per månad under föregående år multiplicerad med avtalets återstående löptid. Om avtalet har ingåtts för kortare tid än ett år skall hela avtalsperioden ligga till grund för beräkningen.

FINLAND

Med paragraf 28 i lag nr 417 av den 8 maj 1992 infördes rätten till gottgörelse för uppsägning av ett agenturavtal. Direktivet föranledde en ändring i den tidigare lagstiftningen. Lagen trädde i kraft den 1 november 1992 och hittills har inga domar fällts där denna lag har tillämpats.

I praktiken ser agenterna ut att yrka maximalt belopp, medan huvudmannen gör ett motbud. Förhandlingarna leder till ett belopp som inte är grundat på någon särskild beräkning, utan snarare resultatet av en uppgörelse. Gottgörelsen uppgår vanligen till ett belopp som motsvarar den genomsnittliga provisionen under tre till sex månader. Agenternas intresseförening anser att gottgörelseperioden är något längre enligt den nya lagen än enligt den gamla lagen, men det finns inget statistiskt belägg för detta.

I paragraf 9 i lagen fastställs rätten till skadestånd för avtalsbrott eller för att handelsagenten har försummat att fullgöra någon av sina skyldigheter. Vidare föreskrivs i paragraferna 26 och 27 om skadestånd för att uppsägningstiden inte iakttas.

---

14 Accórdão da Relação de Coimbra av den 14 februari 1993 appellationsdomstolen i Colectânea de Jurisprudéncia, år XVIII, 1993, volym V, s. 46; Accórdão do Supremo Tribunal de Justiça, år I, volym II, 1993, s. 78 och också samma domstol, dom 27.10.1994 i år II, volym III, 1994, s. 101; Acórdão da Relaçao do Porto of 18.10.1994 i Colectânea de Jurisprudência, år XIX, volym IV, 1994, s. 212.

SVERIGE

Med paragraf 28 i lag nr 351 av den 2 maj 1991 infördes rätten till gottgörelse, medan den tidigare lagen endast säkerställde att en agent fick provision för affärer som avslutats efter att agenturen återkallats förutsatt att dessa affärer åstadkoms genom agentens åtgärder under avtalets giltighetstid.

Vad gäller andra medlemsstater har inga domar ännu fällts där den nya lagen har tillämpats. I praktiken begär agenterna det högsta belopp lagen tillåter och parterna förhandlar på basis av detta fram ett skäligt belopp. Då beaktar parterna bl.a. avtalets giltighetstid, agentens värvningsaktivitet, antalet nya kunder, affärer som gjorts efter uppsägning av ett avtal, möjligheten till ett nytt avtal för agenten samt agentens kostnader och investeringar.

Det finns ingen statistik, men svenska myndigheter har uppskattat att gottgörelsen i regel motsvarar provisionen för mellan sex månader och ett år, beräknat som ett medeltal för de sista avtalsåren. Detta motsvarar en ökning av gottgörelsebeloppet. I paragraf 34 i lagen föreskrivs om skadestånd för avtalsbrott.

FÖRENADE KUNGARIKET

Förenade kungariket har infört ett eget system. Enligt förordning 17 i Statutory Instrument nr 3053 från 1993 kan parterna välja, om en agent skall ha rätt till gottgörelse eller skadestånd[15]. Det är endast i fall av försummelse att iaktta en avtalsbestämmelse som lagen kräver att gottgörelse skall betalas. Denna genomförandemetod har i sig själv medfört osäkerhet, i synnerhet eftersom ingetdera alternativet är bekant för de brittiska rättssystemen.

Lagen har nyligen trätt i kraft i Förenade kungariket och har orsakat viss förvirring då parter och advokater försöker tillämpa begrepp de inte är bekanta med och i viss mån är främmande för brittiska rättstraditioner. Flera olika tillvägagångssätt har utvecklats.

I fråga om gottgörelse försöker juristerna tillämpa traditionella common law-principer, vilka inte fungerar så bra eftersom common law föreskriver att om ett avtal löper ut i överensstämmelse med avtalsvillkoren eller om ett tidsbestämt avtal löper ut på normalt sätt finns det ingen grund för yrkande av skadestånd. Enligt common law försöker domstolen försätta agenten i den ställning han hade varit i om avtalet hade fullgjorts på vederbörligt sätt, men sakägaren förväntas minimera sin förlust och domstolen kommer att beakta kommande händelser. Utmärkande för ett tidsbestämt avtal är att detta skulle ge agenten rätt att yrka provision så länge avtalet gäller. I fråga om avtal på obestämd tid

15 Förordning 17 i S.I. nr 483 från 1993 för Nordirland.

kan agenten yrka skadestånd för uppsägningstiden till ett belopp som motsvarar den ersättning han skulle ha fått under denna period. Agenten kan också begära gottgörelse för kostnader som åsamkats honom av agenturen. Juristerna har därför svårigheter med att skapa sig en uppfattning om gottgörelsens storlek, när agenten har dött, insjuknat eller pensionerats. Det typiska är gottgörelseutbetalningar mellan tre och sex månader,. i vissa fall upp till 15 månader beroende på servicenivån.

Vissa jurister har därför i analogi med detta försökt tillämpa lagen om olaga uppsägning eller permittering, enligt vilken skadeståndet fastställs enligt ålder, anställningsförhållandets längd och veckolönen.

Vad gäller gottgörelsebestämmelsen yrkar agenterna maximalt belopp och sedan nås genom förhandlingar överenskommelse om ett lägre belopp. Typiska utbetalningar verkar motsvara provision för mellan tre och sex månader och grundar sig snarare på inkomsterna än på medeltalet för de senaste fem åren.

De flesta avtalen innehåller ingen bestämmelse om gottgörelse, men detta återspeglar inte nödvändigtvis någon preferens för skadeståndsalternativet framför gottgörelsealternativet.

Hittills har inga fall förekomm it och parterna är motvilliga att processa, eftersom juristerna är osäkra på vilka rättigheter deras klienter har och följaktligen hur domstolarna skulle komma att döma. Fall som gäller detta kommer dock sannolikt att komma upp till behandling vid domstolarna inom en snar framtid.

ISSN 1024-4506

KOM(96) 364 slutlig

DOKUMENT

SV 06 04 05 08

Katalognummer : CB-CO-96-365-SV-C

ISBN 92-78-07188-9

Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

L-2985 Luxemburg